

Náučný chodník Vtáčnik



Kraj:	Trenčiansky
Okres:	Prievidza
Geomorfologická jednotka:	Vtáčnik
Geologická jednotka:	sopečné pohorie
Chránené územia:	Chránená krajinná oblasť Ponitrie a národná prírodná rezervácia Vtáčnik
Prístup:	bus Kamenec pod Vtáčnikom a pešo po žltej turistickej značke a po lesnej asfaltke 3,9 km (1,5 h, prevýšenie 190 m)
Východisko:	Kamenec pod Vtáčnikom, Gepňárova dolina, parkovisko poniže Chaty pod Končitou
Trasa:	Hlavná trasa: Kamenec pod Vtáčnikom, Gepňárova dolina pod Chatou pod Končitou - (možné odbočky Čertove chodníky a Hrádok; bez informačných panelov) - Siahly - Zraz (1 233 m) - Vtáčnik (1 346 m) Odbočka: Siahly - Jaseňová skala - Bystričianska dolina, horáreň Horný dom
Dĺžka, prevýšenie:	Hlavná trasa - 5,5 km, prevýšenie 880 m Odbočka - 2,1 km, klesanie 350 m
Čas prechodu:	Hlavná trasa - 3,5 h Odbočka - 1 h
Počet zastávok:	11

Náročnosť:	stredne náročná až náročná trasa (prevýšenie)
------------	---

Zameranie chodníka: prírodovedné, ochranárske, historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Hlavná trasa v druhej polovici a celá trasa odbočky sú súběžné s modrou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 1994, ? obnova

Aktuálny stav: Chodník je v dobrom stave a udržiavaný.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: ŠOP SR, Správa Chránenej krajinej oblasti Ponitrie, Samova 3, 949 01 Nitra, tel. 037 / 6515 420

Poznámka: Formu trasy náučného chodníka (hlavná trasa a odbočka z nej) tu uvádzame podľa informácií na jeho dvoch zhodných úvodných informačných paneloch - jedného vo východisku v Gepňárovej doline a druhého v Bystričianskej doline pri turistickom rázcestí Horný dom (M × Ž).

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vzhľadom na dĺžku trasy včítane prístupu k nej a veľké prevýšenie vhodný pre terénne vyučovanie len v obmedzenej miere a to iba pre starších žiakov.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Kamenec pod Vtáčnikom. Obec v južnej časti Hornonitrianskej kotliny južne od Prievidze rozkladajúca sa na rozsiahlom náplavovom kuželi pod úpäťm Vtáčnika. Vznikla zlúčením pôvodne samostatných obcí Horný Kamenec a Dolný Kamenec v roku 1955. Prvá písomná zmienka o Hornom Kamenci je z roku 1355, Dolný Kamenec, ktorý vznikol v jeho chotári, sa spomína v roku 1518. Obce vlastnili viaceré šľachtické rody (Kostolániovci, Rajčániovci, Papežovci, Šimoniovci, Brodziankovci, Majténiovci). V roku 1758 založili v Dolnom Kamenci **papiernický mlyn**, ktorý zásoboval papierom aj Bratislavu či Budapešť. Surovinou pre jeho výrobu boli staré handry, ktorých zber - handrárstvo - sa tu stal popri poľnohospodárstve, chove dobytka, oviec a kôz, garbiarstve, obuvníctve, kováčstve a spracúvaní dreva významnou formou zamestnania. Papiereň v dôsledku zavedenia strojovej výroby aj na území Slovenska v polovici 19. storočia zanikla (povyše obce pri Kamenskom potoku sú jej ruiny) a handrárska živnosť sa transformovala - v Hornom Kamenci založili v roku 1939 družstvo na textilné odpadky, po roku 1946 vyrábalo krajčírsku vatu, mykanú priadzu a čipky, zriadila sa farbiareň, vydávali časopis Kamenčan. V Spoločenskom dome v obci zriadili v roku 2009 **Handrársku izbu** s expozíciou histórie kameneckého handrárstva ako i života, práce a tradícií obyvateľov. Najvýznamnejšou pamiatkou v obci je pôvodne neskorogotický rímskokatolícky kostol Všetkých svätých zo 16. storočia. Z obranného múru okolo neho sú zachované len základy. V obci stojí prístenná klasicistická socha sv. Vendelína (1808), pomník padlým v prvej svetovej vojne (1937) a nad ňou pri ceste do Gepňárovej (i Bystričianskej) doliny pomník padlým v druhej svetovej vojne (1975).

Bystričany > pozri Náučný chodník Buchlov

Národná prírodná rezervácia Vtáčnik. Chránené územie vyhlásené juhovýchodne od Kamenca pod Vtáčnikom v roku 1950 v centrálnej - najvyššej - časti Vtáčnika v oblasti andezitom budovaných vrchov Zráz, **Vtáčnik (1 346 m n. m.)** a Malá Homôlka na ochranu typických vrcholových spoločenstiev na hranici bukového vegetačného stupňa vystavených extrémnym klimatickým podmienkam. V klimatických podmienkach s častým silným vetrom, veľkými rozdielmi v teplote vzduchu počas dňa a námrazou (tzv. vrcholový fenomén) na exponovanom reliéfe so skeletnatými pôdami dokážu stromy prežiť iba v zakrpatenej a deformovanej podobe. Najcennejšou časťou rezervácie je ostrovček zakrpatenej smrečiny južne od vrcholu Vtáčnika. Rezervácia je súčasťou rozsiahlejšieho rovnomenného územia európskeho významu (je súčasťou sústavy Natura 2000). Sprístupnená je po turisticky značených chodníkoch, mimo ktorých je pohyb zakázaný.

Prírodná pamiatka Končitá. Maličké chránené územie vyhlásené juhovýchodne od Kamenca pod Vtáčnikom v roku 1973 vo svahu na konci rázsochy Vtáčnika medzi Gepňárovou a Paukovou dolinou na ochranu geomorfologických hodnôt javu typického pre pohorie Vtáčnik - mimoriadne pôsobivej skalnej skupiny, ktorá zatiaľ nebola narušená ťažbou surovín, s estetickými hodnotami a náučným významom. Andezitové bralá v podobe skalných stien a veží, formujúce sa na okraji rozpadajúceho sa neogénneho lávového prúdu Vtáčnika, s rozsiahlymi suťoviskami pod nimi sú porastené okrem buka lesného aj listnáčmi sutinového lesa - javormi, lipami a jaseňom. Pamiatka je súčasťou rozsiahlejšieho územia európskeho významu Vtáčnik (je súčasťou sústavy Natura 2000).

Prírodná rezervácia Makovište. Chránené územie vyhlásené juhovýchodne od Kamenca pod Vtáčnikom v roku 1973 na ochranu výrazných geomorfologických hodnôt a ich relatívnej zachovalosti a krajinskej estetiky prevažne južných svahov Makovišta - významného andezitom budovaného prírodného celku Vtáčnika na konci rázsochy vybiehajúcej z Malej Homôlky -, strmo spadajúcich do Gepňarovej doliny. Rezervácia je súčasťou rozsiahlejšieho územia európskeho významu Vtáčnik (je súčasťou sústavy Natura 2000).

Prírodná rezervácia Pralesy Slovenska - Vtáčnik. Jedna z početných častí (lokalít) hromadného chráneného územia Pralesy Slovenska, vyhláseného v roku 2022, chrániaca pralesy v dvoch izolovaných areáloch priliehajúcich na severe (vrcholová časť Veľkej Homôlky) a juhu (svahy Vtáčnika) k národnej prírodnej rezervácii Vtáčnik. Podobne ako v nej sú predmetom ochrany bukové horské vrcholové lesy, na ktorých formovaní majú vplyv predovšetkým extrémne klimatické pomery - v rozvolnenom lese na hrebeni sú stromy zakrpatené a deformované. V pralese silno dominuje buk, vyššie zastúpenie tu má i jarabina vtáčia, smrek (ten prevláda len lokálne na severných expozíciách na skalkách a sutinách) a javor horský. Rezervácia je súčasťou rozsiahlejšieho územia európskeho významu Vtáčnik (je súčasťou sústavy Natura 2000). Obe územia rezervácie sú okrajovo prístupné značkovanými turistickými trasami.

Chránená krajinná oblasť (CHKO) Ponitrie. Chránené územie vyhlásené v roku 1985 v dvoch susediacich - geologicky a tým aj inak odlišných - horských celkoch Tribeč a Vtáčnik zhruba medzi Nitrou a líniou Prochoť - Podhradie pretiahnutého tvaru v dĺžke cca 55 km. **Tribeč**, ako jadrové pohorie, budujú najmä kryštalické bridlice, granodiority, vápence, dolomity a kremence. Jeho morfológicky osobitým a ojedinelým elementom sú 400 až 600 m vysoké nápadne čnejúce „hôrky“ lemujúce jeho ústredný chrbát od východu (napr. Plieška, Dúň, Veľký Lysec, Ploská, Člnok - Hôrka - Skalka) i západu (napr. Veľká skala, Hrdovická, Háj, Tábor). Sú to kvesty, ktoré vznikli na uklonených vrstvách relatívne voči okoliu odolnejších hornín - kremencov a vápencov. Veľkým Tribečom dosahuje maximálnu nadmorskú výšku 829 m. V dôsledku toho väčšinu územia porastajú dubovo-hrabové a dubové, vo vyšších polohách i bukové lesy a zväčša teplomilné rastlinné spoločenstvá so vzácnymi druhmi, napr. peniažtek slovenský, hrdobárka páchnuca, hrachor benátsky, kosatec nízky, hlaváčik jarný, poniklec veľkokvetý, ľalia zlatohlavá. Zhruba na línii Veľké Pole - Radobica naň severovýchodným smerom nadväzuje vulkanické pohorie **Vtáčnik**, budované najmä andezitmi a ich

pyroklastikami, dosahujúce výšku 1 346 m (vrch Vtáčnik). To je príčinou, že v ňom prevažujú bukové a bukovo-jedľové lesy, v najvyšších polohách bukové porasty krovitého vzrastu, tzv. listnatá „kosodrevina“ s pôvodným smrekom a horskými druhmi (napr. mačucha cesnačkovitá, kamzičník rakúsky, chlpaňa lesná, iskerník platanolistý, prilbica moldavská a pozoruhodná škarda sibírska). Faunu CHKO reprezentujú: rys, mačka divá, jelenia, v nižších polohách srnčia a diviacia zver, hojná je introdukovaná danielia a muflónia zver. Vzácnymi dravcami sú tu: orol krikľavý, orol kráľovský, hadiar krátkoprstý a včelár obyčajný. Veľmi vzácny (vo Vtáčniku) je jariabok hôrny. V rámci CHKO leží viacero rôzne veľkých území európskeho významu (najrozsiahlejšie sú Vtáčnik na severnom konci a Zobor na južnom) a rozsiahlu centrálnu časť Tribeča s jeho západným okolím tvorí chránené vtáčie územie Tribeč (obe kategórie sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Názvy informačných panelov

1. Základné informácie
2. Vývoj prírody vo Vtáčniku
3. Živočíšstvo Vtáčnika
4. Odboj počas SNP
5. Rastlinstvo Vtáčnik
6. Štátna prírodná rezervácia Vtáčnik
7. Klimatické pomery
8. Horná Nitra

Na odbočke z hlavnej trasy v lokalite / z rázcestia Siahly po modrej turistickej značke do Bystričianskej doliny sú, resp. boli panely:

9. Geológia a geomorfológia
10. Chránený prírodný výtvor Buk pod Jaseňovou skalou
11. Chránená krajinná oblasť Ponitrie
- 11A., resp. 1. Základné informácie









